

Преводът е осъществен по изданието

*Doctoris Seraphici S. Bonaventurae S. R. E. Episcopi
Cardinalis Opera omnia, Vol. V: Opuscula varia theologica,
COLLATIONES IN HEXAEMERON*
ed. Quaracchi 1891

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Цочо Бояджиев, превод, 2025

© Георги Каприев, предговор и редакция, 2025

ISBN 978-619-01-1536-6

БОНАВЕНТУРА

Collationes in Hexaemeron

Беседи Върху Шестогнев

Превод от латински

Цочо Бояджиев

Редактор

Георги Каприев

BIBLIOTHECA CHRISTIANA
SERIES NOVA
№ 23

Под общата редакция на
Цочо Бояджиев
Георги Каприев
Калин Янакиев

СЪДЪРЖАНИЕ

Бонавентура и проповедите му върху Шестоднева <i>Георги Каприев</i>	9
---	---

Бонавентура

БЕСЕДИ ВЪРХУ ШЕСТОДНЕВ

Първа беседа За изискуемите качества на слушателите на божественото Слово и за Христа, посредника във всички науки	17
Втора беседа За пълнотата на мъдростта, която трябва да е завършекът на словото, сиреч за вратата и формата на мъдростта.....	33
Трета беседа За пълнотата на разбирането като ключ към съзерцанието чрез проумяване на нетварното, въплътено и одухотворено Слово	51
Четвърта беседа Първи трактат за първото виждане чрез естествено вложения в нас разум.....	67

Пета беседа

Втори трактат за първото виждане, което е на третия лъч или на истината на нравите и мъдростта на умосъзерцанието 79

Шеста беседа

Трети трактат за първото виждане на първата образцова причина за добродетелите, а също за образцовите и произтичащите от тях кардинални добродетели..... 97

Седма беседа

Четвърти трактат за първото виждане относно тройната ущърбност на добродетелите при философите, а също за целителната, оправдаваща и поддържаща вяра 109

Осма беседа

Първи трактат за второто виждане, това на издигнатия чрез вярата чист разум, в който трактат става дума за извисеността на вярата 119

Девета беседа

Втори трактат за второто виждане, относно твърдостта на вярата..... 129

Десета беседа

Трети трактат за второто виждане, в който започваме да говорим за красотата на вярата 141

Единадесета беседа

Четвърти трактат за второто виждане, който е втори за красотата на вярата и се занимава със съзерцанието на троичния Бог 147

Дванадесета беседа

Пети трактат за второто виждане, което е третото за прелестта на вярата и говори за Бога като образец..... 159

Тринадесета беседа

Първи трактат от третото виждане на образованото чрез Писанието чисто мислене, в който става дума за духовните разбираня на Писанието..... 167

Четиринадесета беседа

Втори трактат от третото видение, който се захваща със сакралните фигури в Писанието, най-напред в рода, а сетне за дванадесетте основни тайнства, които обозначават Христа..... 179

Петнадесета беседа

Трети трактат за третото видение, който, продължавайки предходното, показва най-напред по какъв начин в дванадесетте основни тайнства е показан и Антихристът; а сетне се захваща с разглеждането на безбройните небесни видения, които поникват от семената и плодовете на Писанието 193

Шестнадесета беседа

Четвърти трактат за третото видение, който продължава да се занимава с гледките, произлизащи от Писанието и то на основание на плодовете във взаимосвързаността на времената, доколкото те се проявяват във вида, и също съпоставя седмицата с трите времена..... 205

Седемнадесета беседа

Пети трактат за третото видение, който се занимава със съзерцанията на Писанието, обозначени чрез плодовете, сиреч с разглежданията, освежаващи интелекта и чувството, и първо с освежаващите интелекта 219

Осемнадесета беседа

Шести трактат от третото видение, който се занимава със съзерцанията в Писанието, обозначени чрез плодове, доколкото те освежават чувството 231

Деветнадесета беседа

Седми и последен трактат от третото видение, който разглежда праведния живот и разума, чрез който възприемаме плодовете на Писанието и чрез който, преминавайки през знанието и светостта, достигахме до мъдростта..... 245

Двадесета беседа

**Първи трактат от четвъртото видение, именно
снетото чрез съзерцанието разбиране, който
разглежда тройния предмет на това съзерцание или
съзерцанието на небесните чинове, войнстващата
Църква и иерархизирания човешки ум 257**

Двадесет и първа беседа

**Втори трактат от четвъртото видение,
който се занимава специално с първия обект
на снетото чрез съзерцанието разбиране, именно
с разглеждането на небесното свещеноначалие..... 273**

Двадесет и втора беседа

**Трети трактат от четвърто видение,
който се занимава специално с разглеждане
на войнстващата Църква, както и
на третата тема, тази за иерархизираната душа 289**

Двадесет и трета беседа

**Четвърти трактат от трето видение,
който продължава да се занимава с третия обект
на това видение, сиреч с иерархизираната душа 307**

БОНАВЕНТУРА И ПРОПОВЕДИТЕ МУ ВЪРХУ ШЕСТОДНЕВА

Бонавентура е роден с името Джовани (ди) Фиданца в Баньореджо, близо до Витербо, през 1221 г. или малко преди това. Като дете боледувал; озовал се близо до смъртта. Според легендата майка му потърсила помощ при Франциск от Асизи, той се помолил за детето и то намясто показало признаци на подобрене. През 1226 г. те отново го посетили. Светецът, вече на смъртно легло, бил изрекъл: „O, buona ventura“ (приблизително: „о, щастлив случай“). През 1235 г. Джовани Фиданца се дипломира по свободните изкуства в Парижкия университет. През 1243/1244 г. обаче или още през 1238 г. встъпва във Францисканския орден с монашеско име Бонавентура. От 1243 до 1248 г. следва богословие, когато успява да учи и при Александър от Халес. По поръчение на генерала на ордена, от 1248 г. чете лекции в Париж върху Светото Писание, а през 1250–1252 г. – върху *Сентенциите* на Пиетро от Ломбардия. От 1254 до 1257 г. преподава на професорската катедра за францисканци.

От семинарите и лекциите му имат началото си голяма част от най-влиятелните му съчинения: *За знанието Христово (De scientia Christi)*, *За тайната на Троицата (De mysterio Trinitatis)*, *За евангелското съвършенство (De perfectione evangelica)*, *За възвеждането на изкуствата към теологията (De reductione artium ad theologiam)*, *Краткосло-*

вие (*Breviloquium*). През 1257 г. е избран за *minister generalis* (генерал-министър) на Францисканския орден и освобождава университетската катедра. До 1260 г. съставя три душеспасителни книги, насочени към монасите на ордена: *Монолог за четирите умствени упражнения* (*Soliloquium de quatuor mentalibus exercitiis*), *Дървото на живота* (*Lignum vitae*), *За тройния път* (*De triplici via*). Тогава е създаден и неговият *Пътеводител на ума към Бога* (*Itinerarium mentis in Deum*), гледан като основното му философско съчинение. През 1266 г. се завръща в Париж, за да се включи в дебатите с радикалните аристотелици от Философския факултет. През 1267 г. публикува трактата си върху десетте заповеди (*Collationes de decem praeceptis*), а през 1268 г. размишленията върху седемте дара на Светия Дух (*Collationes de septem donis Spiritus sancti*). През 1273 г. произнася своите проповеди върху Шестоднева (*Collationes in Hexaemeron*).

Във времето след това Бонавентура, вече една от най-влиятелните фигури в църквата и интелектуалния живот на Запада, пребивава често в курията и е сред кандидатите за нов папа. На 28 май 1273 г. е посочен за кардинал-епископ на Албано. На 20 май 1274 г. орденът избира нов генерал – Джироламо д'Аколи, бъдещия папа Николай IV. Посочен от папа Григорий X за организатор на Втория Лионски събор, Бонавентура се застъпва за единението на източната и западната църква. Той взима участие на събора и чете на 29 юни 1274 г. проповедта по време на службата, оповестяваща църковната уния. След кратко боледуване, Бонавентура умира на 15 юли 1274 г. в Лион. Обявен е за светец на 14 април 1482 г., а през 1588 г. *doctor seraphicus* е провъзгласен за учител на църквата.

Цочо Бояджиев е превел на български два от най-основните трактати на Бонавентура: *Пътеводител на ума към Бога* и *За възвеждането на изкуствата към теологията*, както и *Четвъртото теологическо слово „Един е вашият учител – Христос“*. Сегашният му превод, *Беседи върху Шестоднев*,

е много особен текст. Както се спомена, това са публични проповеди, произнесени в университета пред около 160 слушатели между Великден и Петдесетница през 1273 г. и прекратени при издигането на Бонавентура за кардинал. Проповедите са замислени като шест „визии“ върху всеки от дните на творението. Осъществените 23 *collationes* започват с предговор, последван от общо четири „визии“. Възлов е принципът на богословската спекулация, извеждана от латинското *speculum* (огледало). Според него в човешкия разум се отразява божественият разум, в микрокосмоса на душата – макрокосмосът на творението, във Ветхия Завет – Новият, в църквата – небесният Йерусалим. Съществена роля играе и „тройният път“, различаващ и свързващ истините на мисълта, нещата и нравите.

Тежестта на ползваните аворитети е отчетливо фиксирана. Най-напред е Библията, после идват писанията на светците и църковните отци, следвани от философите, включително езическите. Бонавентура демонстрира широка начетеност, като сред позитивно цитираните от него автори намират място Сенека, Вергилий, Плотин, Ориген и, естествено, Платон и Аристотел. Лесно е да се види, че прокламираният негов „антиаристотелизъм“ е просто добре разпространен слух. Възражения срещу иначе широко утвърждавания от него Стагирит се появяват едва тогава, когато тезите му влизат в пряко противоречие с християнското учение. Разбира се, акцентът, поставян върху автори като Амвросий, Йероним, Дионисий Псевдо-Ареопагит, Боеций, Макробий, папа Григорий Велики, Анселм Кентърбърийски, Бернар от Клерво, Хуго от Сен Виктор и в най-висока степен върху Августин, не е прикриван по никакъв начин.

Характерът на проповедите дава възможност на автора им да включи всички свои основни позиции в религиозния живот, теологията, философията и останалите науки във взаимната им иерархична връзка. Поводът за тяхното

произнасяне е отпорът срещу радикалните перипатетици и критиката срещу тях е отчетливо артикулирана. Заедно с това може да се види, че тук Бонавентура фиксира и аргументира темелите на францисканската мисловна традиция, водеща началото си тъкмо от него, а не, да речем, от Александър от Халес. Неправомерно е да се говори за францисканска школа (в сравнение например с доминиканската, формирана почти непосредствено след смъртта на Тома от Аквино). Колкото и да се различават един от друг големите философи-францисканци през т.нар. средновековие обаче, има няколко ъглови камъка, които по всевъзможни начини са налице при всеки от тях – както при преките ученици на Бонавентура, така и при мислителите от следващото и по-следващото поколение. Такива са връзките вяра-разум и теология-философия, особенният поглед към понятието „битие“, специфичното тълкуване на формата и материята с отношенията между тях, решението на проблема за индивидуацията, приоритетът на волята и свободата, акцентът върху лицето (и даже върху личността – при Пиер Жан Оливи, † 1298 г.) и т.н.

Понеже са проповеди, нормално е да се очаква, че не са записани от техния автор: проповедта е по дефиниция слово на Бога, артикулирано от проповедника. И в нашия случай текстовете са *reportata*, тоест стенографски записи на слушатели. Затова читателят не бива да се изненадва, че на отделни места, в които стои „той казва“ или „тук той заявява“, под „той“ следва да се разбира не някой друг, а самият Бонавентура. Притежаваме два такива записа, различаващи се помежду си. Авторът на по-кратката *Reporatio A* е анонимен; твърди, че текстът му следва излизашото „от устата на говорещия“, при което бил коригиран от някои сред слушатели и приет от самия проповедник, неназован поименно. По-пространната и пак анонимна *Reporatio B*, от която са съхранени десет преписа, също е дело на пряк слушател. По нея е изготвено и първото печатно издание

на текста, появило се през 1493 г. в Щрасбург. Първото и до днес единствено критично издание на *Reporatio B* е осъществено през 1891 г. от Колегиума на св. Бонавентура в Кварачи, близо до Флоренция, публикувал между 1882 и 1902 г. критичното издание на съчиненията на Бонавентура. *Беседи върху Шестоднев* са публикувани в *Doctoris Seraphici S. Bonaventurae S. R. E. Episcopi Cardinalis Opera omnia*, Vol. V: *Opuscula varia theologica*, Quaracchi 1891, Sp. 329–449, по което е реализиран и българският превод.

Г. К.